

ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ МАҲАЛЛИЙ КЕНГАШЛАР ТОМОНИДАН ХУДУДЛАРНИНГ ИҚТИСОДИЙ - ИЖТИМОЙ РИВОЖЛАНИШИГА ДОИР ҚАРОРЛАР ҚАБУЛ ҚИЛИШ

Исабаев М.Б.

Наманган давлат университети ўқитувчиси

Калит сўзлар: Халқ депутатлари Кенгаши, ҳудудларнинг иқтисодий-ижтимоий ривожланиши, қарор, давлат ҳокимияти ва бошқарув органлари, жамоатчилик ташкилотлари.

Резюме: Мазкур мақолада ҳудудларнинг иқтисодий - ижтимоий ривожланишига доир қарорлар сиёсат субъектларининг Халқ депутатлари Кенгашлари билан ўзаро мулоқот ўрнатиш каби сиёсий жараёнларни амалга ошириш усули ва тадбири сифатида кўриб чиқилади. Қабул қилинаётган қарорларининг ижросини ташкил этиш ва уни назоратга олиш тизимини янада такомиллаштиришга қаратилган таклифлар илгари сурилган.

Мамлакатда демократик жараёнларни янада чуқурлаштириш йўлида давлат ҳокимияти ва бошқарув органлари фаолиятининг шаффофлигини таъминлаш, ваколатларни юқоридан қуйиға қараб босқичма-босқич ўтказиб борилмоқда. Самарали ва барқарор бошқарувни ташкил этишда қабул қиланаётган қарорлар ва унинг ижроси муҳим аҳамият касб этади. Уларни ўрганиб амалиётда қўллаш сиёсий жараёнларни тадқиқ этиш, уларға фаол таъсир кўрсатиш ва ижтимоий фойдали натижаға эришиш имконини беради. Шунинг учун ҳам бугунги кунда Халқ депутатлари Кенгашлари томонидан ҳудудларнинг иқтисодий-ижтимоий ривожланишига доир қабул қилган қарорларини ижтимоий-сиёсий нуқтаи назардан тадқиқ қилиш ҳамда уларнинг самарадорлигини оширишда жамоатчиликнинг иштироки ва назоратини такомиллаштириш долзарбдир. Чунки, давлат ҳокимияти қуйи вакиллик органларида қарорлар қабул қилиш жараёнларини тадқиқ қилиш ва такомиллаштириш давлат бошқарувида қарорларнинг ижросини назорат этишда алоҳида аҳамиятға эға.

Жаҳон сиёсий фанида қарорларни қабул қилиш назарияси ва амалиётининг у ёки бу жихатларини ўрганишға бағишланган бир қатор ишлар мавжуд. Хусусан, Ғарб олимлари Р.Акофф, В.Н.Спицнадель, М.Эддоус ва Р.Стендфилдларнинг асарларида[1] қарорлар қабул қилиш жараёниға оид назарий фикрлар салмоқли ўрин эғаллаган. Бирок, ушбу асарлар асосан бошқарувчи-менежерлар учун мўлжалланган бўлиб, бу манбаларда қарорлар қабул қилиш жараёни сиёсий фан нуқтаи назаридан тадқиқ этилмаган. МДХ доирасида С.Г.Турунок, А.А.Дегтяров, Т.Клементевич, А.И.Соловьёв, Л.Г.Евланов, О.И.Ларичев, Ю.Козелецкий каби олимлар[2] маҳаллий давлат ҳокимияти органларида қарорлар қабул қилишнинг структураси ва жараён таҳлилларини; А.И.Соловьёвнинг “Политология, сиёсий назария, сиёсий технологиялар”, В.И.Кноррингнинг “Бошқарув назарияси, амалиёти ва санъати”, Д.П.Зеркин ва В.Г.Игнатовларнинг “Давлат бошқаруви назарияси асослари”, Г.В.Пушкареванинг “Сиёсий менежмент” номли асарларида[3] эса бошқарув соҳасида қарор қабул қилиш жараёнининг моҳияти ва хусусиятлари очиб берилган.

Ўзбекистонда маҳаллий ҳокимияти органларида қарорлар тайёрлаш ва қабул қилиниш масалаларига оид Биринчи Президент И.А.Каримов[4]нинг нутқ ва маърузаларида муҳим қимматли фикрлар билдирилган. Бу борада бир қанча меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинган бўлиб, уларнинг қаторига Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси, «Ўзбекистон Республикаси маҳаллий давлат ҳокимияти тўғрисида»ги, «Ўзбекистон Республикаси маҳаллий ҳокимият органларини қайта ташкил этиш тўғрисида»ги, «Ўзбекистон Республикаси норматив ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси қонунлари, «Ўзбекистон

Республикаси давлат ҳокимияти ва бошқарув идоралари тўғрисида»ги муваққат Низом, Худудларни комплекс ривожлантириш йўғма бошқармаларининг Намунавий низоми, Халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар Кенгашлари «Иш тартиби» ҳамда доимий комиссиялари тўғрисидаги Низомларни киритишимиз мумкин. Маҳаллий ҳокимият органлари фаолиятининг сиёсий-ҳуқуқий жиҳатлари Ш.Х.Файзиев, Н.Умарова, У.Исломбеков ва А.Т.Тулагановларнинг[5] асарларида кенг ёритилган.

Маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг жамият ҳаётида тутган ўрни масаласини илмий тадқиқ қилишга бағишланган номзодлик ва докторлик диссертациялари ҳимоя қилинди. Масалан, Ш.И.Жалиловнинг илмий ишида[6] маҳаллий ҳокимият органлари ислоҳотига оид жараёнлар, И.Жўраевнинг номзодлик диссертациясида[7] маҳаллий ҳокимият органларининг аҳолини ҳуқуқий тарбия қилиш борасидаги фаолияти, Г.А.Алимовнинг илмий ишида[8] Ўзбекистон Республикасида давлат ҳокимияти, жумладан, маҳаллий ҳокимият органларининг мақоми ва улар фаолиятини такомиллаштириш масалалари, Я.Й.Олламовнинг номзодлик диссертациясида[9] маҳаллий ҳокимият органларининг асосий функциялари тадқиқ этилган. О.Т.Хусановнинг илмий ишида[10] эса маҳаллий ҳокимият органларининг фаолиятининг ташкилий-ҳуқуқий жиҳатлари, уларнинг бошқа сиёсий институтлар билан муносабатлари атрофлича ёритилган.

Айни чоғда мамлакатимизда маҳаллий ҳокимият органлари фаолиятининг у ёки бу жиҳатларини тадқиқ этувчи қатор илмий ишлар қилинган бўлсада, аммо халқ депутатлари маҳаллий Кенгашлари томонидан худудларни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришга доир қарорларни қабул қилишнинг самарадорлигини ошириш масалаларини атрофлича таҳлил этган адабиётлар яратилган эмас.

Шундай қилиб, Ўзбекистон Республикаси халқ депутатлари маҳаллий Кенгашларида худудларни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришга доир қарорлар қабул қилишнинг самарадорлигини ошириш йўллари бўйича илмий изланишлар олиб бориш, тадқиқотлар ўтказиш ва уларни таҳлил қилиш муҳим масалалардан бири бўлиб келмоқда.

Маҳаллий Кенгашлар ваколатларига тааллуқли турли масалаларни тегишли худудда ижро қилиниши мажбурий бўлган ҳужжатлар қабул қилиш билан ҳал қилади. Ўзбекистон Республикасининг «Маҳаллий давлат ҳокимияти тўғрисида»ги Қонуни[11]нинг 6-моддасига мувофиқ вилоят, туман ва шаҳар халқ депутатлари Кенгашлари қарорлар қабул қилади. Мазкур қарорларнинг самарадорлиги уларни синчковлик билан тайёрлашга ва тажрибада ишлаб чиқилган ҳамда қонунчиликда кўрсатилган маълум талабларнинг бажарилишига кўп жиҳатдан боғлиқдир. Юқоридагилардан келиб чиқиб, халқ депутатлари Кенгашларининг қарорлар билан ишлаш жараёнини қуйидаги жараёнларга бўлиш мумкин: қарор тайёрлаш, қарор қабул қилиш, қарор ижросини ташкил этиш ва уни назорат қилиш.

Ўзбекистон Республикасининг Конституциясининг 104-моддаси, «Маҳаллий давлат ҳокимияти тўғрисида»ги Қонуннинг 6-моддаси ҳамда «Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида»ги Қонуннинг 13-моддаси[12]га мувофиқ, маҳаллий давлат ҳокимияти органлари ўз ваколатлари доирасида тегишли худуддаги барча корхоналар, муассасалар, ташкилотлар, бирлашмалар, шунингдек, мансабдор шахслар ва фуқаролар томонидан бажарилиши мажбурий бўлган қарорлар қабул қилади.[13]

Кенгаш қарорлари уларнинг сессияларида етарли сондаги депутатлар қатнашганда, қарорлар овозга қўйилганда овозларни мўлжаллаган кўпчилиги билан қабул қилиниши, тўғри расмийлаштирилиши ва имзоланиши, ижрочиларга кўрсатилган муддатларда юборилиши лозим. Қарорларнинг ҳаётийлиги ва тежамкорлигини таъминлаш учун лойиҳаларни тайёрлашга қарорлар қабул қилиш тартибини билдирган мутахассислар ва манфаатдор ташкилотлар жалб қилиниши, депутатларнинг, жамоатчиликнинг, қуйи турувчи органларининг фикр ва мулоҳазалари эътиборга олиниши муҳим. Чунки, республикаимизда янги инсонпарвар ислоҳотларнинг кўлами ва самарадорлиги фуқароларнинг сиёсий фаоллигига, уларнинг қабул қилинган қарорлардан қанчалик

хабардор эканлигига, жамият ва давлатни бошқаришдаги иштироки натижаларига боғлиқ.[14]

Халқ депутатлари Кенгашлари ва ҳокимликлар қарор лойиҳаларини тайёрлашни яхшилаш мақсадида иш олиб бориш ҳақидаги йўриқнома ва бошқа ҳужжатларда, қарорларни тайёрлашда мансабдор шахсларнинг масъулиятини оширувчи махсус чоратadbирларни белгилайди.[15]

Маҳаллий Кенгашлар томонидан қарор лойиҳаси ишлаб чиқиладиганда, қоида тариқасида, лойиҳани тайёрлаш юзасидан комиссиялар тузилади. Қарор лойиҳаларини тайёрлашга манфаатдор давлат органлари, илмий муассасалар ва бошқа ташкилотларнинг вакиллари, айрим фуқаролар жалб этилиши мумкин. Иқтисодийнинг алоҳида тармоқлари, давлат бошқарувининг бошқа соҳаларига доир норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг лойиҳаларини тайёрлашга тегишли тармоқлар ёки бошқарув соҳаларининг ҳолати ва ривожланиши учун масъул бўлган вазирликлар, давлат кўмиталари ёки идоралари жалб этилади.

Қабул қилинадиган қарорнинг матнига нисбатан бир қанча талаблар қўйилган. Жумладан, қарорнинг матни лўнда, оддий ва раван тилда баён этилиши, қарорда фойдаланиладиган тушунчалар ва атамалар уларнинг амалдаги қонун ҳужжатларида қабул қилинган мазмунига мувофиқ, турлича шарҳлаш имкониятини истисно этадиган тарзда бир хилда қўлланилиши, эскирган ҳамда кўп маънони англатадиган сўзлар ва иборалар, мажозий таққослашлар, сифатлашлар, киноялар қўлланилишига йўл қўйилмаслиги шарт.

Қарорда уни амалга оширишнинг ҳуқуқий воситалари, шу жумладан молиялаштириш манбалари, рағбатлантириш, мукофотлаш ва назорат қилиш чоратadbирлари кўрсатилиши мумкин. Қарорга уни қабул қилиш сабаблари ва мақсадларини тушунтиришдан иборат бўлган муқаддима киритилиши мумкин. Норматив кўрсатмалар муқаддимага киритилмайди.

Қарорларда норматив кўрсатмалар тартиб рақамига эга бўлган бандлар тарзида баён этилади. Бандлар кичик бандларга ва хатбошиларга бўлиниши мумкин. Ҳажм жиҳатдан йирик норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг мазмун жиҳатдан яқин бўлган моддалари параграфлар ва бобларга бирлаштирилади. Зарур ҳолларда боблар бўлимларга ва кичик бўлимларга бирлаштирилиши мумкин. Бўлимлар, кичик бўлимлар, боблар ва параграфлар сарлавҳаларга ва тартиб рақамларига эга бўлади. Зарур ҳолларда қарорда юқорироқ юридик кучга эга бўлган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг айрим қоидалари мазкур ҳужжатларга ҳавола қилинган ҳолда айнан такрорланади.

Қарорнинг бандларида унинг бошқа бандларига, шунингдек амалдаги бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатларга, уларнинг айрим қоидаларига ҳаволалар норматив кўрсатмаларнинг ўзаро боғлиқлигини кўрсатиш зарурати бўлган ҳолларда ёки такрорлашларга йўл қўймаслик учун қўлланилади. Қарорнинг расмий матни тегишли ҳоким томонидан имзо қўйиб тасдиқланади.

Қарорлар халқ депутатлари Кенгашларининг сессиясида очиқ овоз бериш йўли билан қабул қилинади. Зарур ҳолларда халқ депутатлари Кенгаши қарорига асосан яширин овоз бериш ўтказилиши мумкин. Электрон овоз бериш тизимлари ўрнатилган залларда очиқ ёки яширин овоз бериш электрон овоз бериш тизимидан фойдаланган ҳолда ўтказилади.[16]

Халқ депутатлари маҳаллий Кенгашларининг аъзолари бўлган депутатлар ўзининг овоз бериш ҳуқуқини шахсан амалга оширадилар. Ҳар бир депутат бир овозга эга бўлади ва муҳокама қилинаётган масала юзасидан «ёқлайман», «қаршиман» ёки «бетарафман» деб овоз беради. Овоз бериш вақтида ҳозир бўлмаган депутат кейинчалик овоз беришга ҳақли эмас. Очиқ овоз бериш овозлар мутлақ кўпчиликни ташкил этган тақдирда овозларни санамасдан, агар ҳеч бир депутат бошқача тартибни тақлиф этмаса ёки овозларни қайта санаб чиқишни талаб қилмаса, ўтказилиши мумкин.

Сессияларда яширин овоз беришни ўтказиш ва унинг натижаларини ҳисоблаш учун депутатлар орасидан санок комиссияси сайланади. Санок комиссияси ўз таркибидан комиссия раиси ва котибини сайлайди. Санок комиссиясининг қарорлари комиссия аъзоларининг кўпчилик овози билан қабул қилинади. Сессияда яширин овоз беришни бюллетенлардан фойдаланган ҳолда ўтказиш тўғрисида қарор қабул қилинган тақдирда, овоз бериш учун зарур ахборотга эга бўлган яширин овоз бериш бюллетенлари санок комиссияси назорати остида тайёрланади. Яширин овоз бериш ўтказиладиган вақт ва жой, уни ўтказиш тартиби санок комиссияси томонидан белгиланади. Яширин овоз бериш бюллетенлар ёрдамида ўтказилганида санок комиссияси ҳар бир депутатга биттадан бюллетень беради. Бюллетенни тўлдириш депутат томонидан яширин овоз бериш кабинасида ёки хонасида бюллетендаги ўзи ёқлаб овоз бераётган номзод фамилиясининг қаршисида ўнг томонда жойлашган бўш квадратга белги крестик қўйиш, қарор лойиҳасига оид бюллетенда эса, агар у тегишли қарорни ёқлаб овоз бераётган бўлса, «қаршиман» деган сўзни ўчириш, таклиф этилаётган қарорга қарши овоз бераётган бўлса, «ёқлайман» деган сўзни ўчириш орқали амалга оширилади. Белгиланмаган нусхадаги бюллетенлар, шунингдек депутатларнинг хоҳиш-иродасини аниқлашга имкон бермаган бюллетенлар овозларни ҳисоблаб чиқиш вақтида ҳақиқий эмас деб топилади. Бюллетенга киритилган қўшимчалар овозларни ҳисоблаб чиқиш чоғида эътиборга олинмайди.[17]

Агар сессияда электрон овоз бериш тизими ёрдамида яширин овоз беришни ўтказиш тўғрисида қарор қабул қилинган бўлса, санок комиссияси овоз бериш бошланишидан олдин электрон тизимнинг созлигини текшириши ҳамда яширин овоз бериш учун депутатлар умумий сонига мос миқдорда карточкаларнинг тўлиқ комплектини рўйхатга олиши керак.

Очиқ ёки яширин овоз бериш натижалари тўғрисида санок комиссияси баённома тузади, у комиссиянинг барча аъзолари томонидан имзоланади. Санок комиссиясининг маърузасига асосан халқ депутатлари Кенгаши яширин овоз бериш натижаларини тасдиқлаш тўғрисида очиқ овоз бериш йўли билан қарор қабул қилади. Сессияда қабул қилинган қарорлар раислик қилувчи томонидан имзоланган вақтдан эътиборан, агар ҳужжатнинг ўзида бошқача тартиб назарда тутилган бўлмаса, кучга киради.

Халқ депутатлари Кенгашининг қарорлари унинг доимий комиссияларига, ҳокимликнинг бўлимлари, бошқармалари ва бошқа таркибий бўлинмалари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ҳамда тегишли корхоналар, муассасалар, нодавлат ноижорат ташкилотлар, мансабдор шахсларга ва қуйи турувчи ҳокимликларга тарқатилади. Тегишли ҳудудни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш масалалари бўйича сессияда қабул қилинган қарорлар ва бошқа муҳим қарорлар оммавий ахборот воситаларида эълон қилинади.[18]

Шундай қилиб, давлат ҳокимияти вакиллик органлари фаолиятининг ташкилий услублари асосан улар томонидан қарорлар қабул қилинганда кўринади. Улар қабул қилаётган қарорларнинг самарадорлиги уларни синчковлик билан тайёрлашга ва тажрибада ишлаб чиқилган ва қонунчиликда кўрсатилган маълум талабларнинг бажарилишига кўп жиҳатдан боғлиқ. Шу сабабдан биз, қабул қилинаётган қарорларда қуйидагилар инобатга олиниши муҳим деб ҳисоблаймиз:

Биринчидан, халқ депутатлари Кенгашининг ҳар бир қарори асосланган бўлиши лозим, яъни ишонарли ва етарли маълумотларга эга бўлиши керак.

Иккинчидан, Кенгаш ва ҳокимнинг қабул қиладиган ҳар бир қарори тежамкор бўлиши шарт. Биринчи навбатда, у ҳақиқатан ҳам зарур бўлиб қолганда чиқарилиши керак. Юқори турувчи органларнинг қарорларини ёки ўзини Кенгаш ва ҳокимнинг олдин қабул қилган қарорларини қайтарувчи, такрорловчи қарорлар қабул қилиш мақсадга мувофиқ эмас. Қарорларнинг кўплиги, агарда улар бир-бирини қайтарса, қарор билан унинг ижроси ўртасида қарама-қаршиликлар келтириб чиқаради, ижронинг аҳамиятини камайтиради ва уни қийинлаштиради. У ёки бу масалани ҳал қилиш йўллари мавжуд бўлса, энг кам маблағ сарф қилишни, кам куч сарф қилишни талаб қиладиган йўл танлаб

олиниши лозим. Тежамкорлик ҳал қилинаётган масалага ҳар томонлама ёндошиш, ҳозирги замон фани ва илғор тажриба ютуқларидан фойдаланиш билан таъминланади.

Учинчидан, қарор қонуний бўлиши керак, яъни у тегишли орган томонидан ваколати доирасида қабул қилинганлигини ва у ёки бу масаланинг қонун йўл қўйган воситалар билан ҳал қилинишини кўзда тутати. Бу, шунингдек, ҳужжат шаклининг ўзини, уни қабул қилиш жараёнининг қонунчилик талабларига мос бўлишини билдиради.

Тўртинчидан, Кенгаш қарорлари уларнинг сессиялари ва мажлисларида етарли сондаги депутатлар қатнашганда, қарорлар овозга қўйилганда овозларни мўлжаллаган кўпчилиги билан қабул қилиниши, тўғри расмийлаштирилиши ва имзоланиши, ижрочиларга кўрсатилган муддатларда юборилиши лозим. Қарорларнинг ҳаётийлиги ва тежамкорлигини таъминлаш учун лойиҳаларни тайёрлашга қарорлар қабул қилиш тартибини билдирган мутахассислар ва манфаатдор ташкилотлар жалб қилиниши, депутатларнинг, жамоатчиликнинг, қуйи турувчи органларининг фикр ва мулоҳазалари эътиборга олиниши муҳим.

Жамоатчиликни маҳаллий ҳокимият органлари қарорларини ишлаб чиқишга жалб қилиш Конституциявий тамойилдан келиб чиқадиган мажбурий қоида сифатида эмас, балки аҳоли манфаатларини акс эттириш воситаси деб қаралиб, бундан жамоатчилик билан бир қаторда, маҳаллий ҳокимият органлари манфаатдор бўлишлари лозим.[19]

Қарорларнинг самарадорлиги кўп жиҳатдан унинг қатъий ва изчил ижро этилишига бевосита боғлиқдир. Қабул қилинаётган қарорларининг ижросини ташкил этиш ва уни назоратга олиш тизимини янада такомиллаштиришга қаратилган кўйидаги таклифлар илгари сурилмоқда:

- Қабул қилинаётган қарорларнинг самарадорлиги ошириш учун фақатгина давлат органлари, ташкилотлар, корхоналар иштирокида эмас, балки ҳудудларнинг иқтисодий-ижтимоий ривожланишига доир қарорларнинг қабул қилиш жараёнига ННТларнинг тегишли ҳудудий бўлинмалари, хусусий сектор вакиллари ҳамда бошқа фуқаролик жамиятни институтларини жалб қилган ҳолда қабул қилиш тартибини янгидан жорий этиш таклифини билдирамиз. Бу ўз навбатида қарорлар ижросига ижобий таъсирини ўтказмай қолмайди. Чунки, мамлакат аҳолисининг асосий қисми хусусий сектор ҳамда жамоатчилик ташкилотларида фаолият юритаётган ҳозирги кунда айнан уларнинг иштироки қарорларнинг ижро этилиши ҳамда самарадорлигини оширишда ёрдам беради;

- Халқ депутатлари Кенгашларининг қарорларни ҳудудларда ижро этиш, минтакаларни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш бўйича аниқ вазифаларни бажариш борасидаги фаолияти устидан депутатлик назоратини янада кучайтириш. Бунда маҳаллий кенгаш аъзоларининг депутат сўрови, эшитуви ва назорат–таҳлил фаолиятини амалга оширишнинг аниқ меъёрий қоидалари ва механизмларини ишлаб чиқиш ҳамда қонунчиликда акс эттириш лозим;

- Маҳаллий вакиллик органлари томонидан қабул қилинган қарорларни бошқа фуқаролик институтлари ва фуқаролар томонидан ҳам бевосита кузатиб борилишини таъминлаш мақсадида маҳаллий Кенгашлар фаолиятини турли расмий интернет нашрлари (парламент, вилоят ҳокимликлари ва сиёсий партияларнинг расмий сайтлари)да алоҳида-алоҳида ёритмасдан, махсус интернет сайти (масалан xdk.uz) ташкил этиш лозим. Бу ҳар бир сайловчига ўз депутати билан бевосита онлайн тарзда мулоқот қила олиш имкониятини беради;

- Ҳоким қабул қилган қарорларни тасдиқлаш халқ депутатлари Кенгашининг ваколатлари жумласига киради. Ҳокимлар бир вақтнинг ўзида ҳам маҳаллий вакиллик, ҳам маҳаллий ижроия органига бошчилик қилади. “Маҳаллий давлат ҳокимияти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси қонунининг 24-модда 6-бандида халқ депутатлари вилоят, туман, шаҳар Кенгашининг асосий ваколатларига ҳокимларнинг вилоят, туман, шаҳар ижтимоий-иқтисодий ривожланишининг энг муҳим ва долзарб масалалари юзасидан ҳисоботларини тинглаш деган қоида киритилган. Яъни, ҳоким ўз фаолияти ҳақида халқ депутатлари Кенгаши олдида ҳисобот беради. Бизга маълумки,

қарорлар сессияда қабул қилинади. Ушбу қарорларни ва сессия баённомаларини халқ депутатлари Кенгашнинг раиси ёхуд сессияда раислик қилувчи сифатида айнан ҳоким имзолайди. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенати Кенгашининг 2010 йил 30 декабрдаги 154–II-сонли Қарори билан тасдиқланган 1-иловада келтирилган Халқ депутатлари вилоят, туман, шаҳар Кенгашнинг намунавий регламентининг 33-моддасида “Сессияда қабул қилинган қарорлар раислик қилувчи томонидан имзоланган вақтдан эътиборан, агар ҳужжатнинг ўзида бошқача тартиб назарда тутилган бўлмаса, кучга киради.” - деб белгилаб қўйилган. Агар, ҳокимнинг халқ депутатлари Кенгашига берган ҳисоботи қониқарли деб топилмаса, шу юзасидан чиқарилган қарорни тасдиқлаш ҳокимнинг ваколатига киришини инобатга олсак, албатта, киши ўзига қарши бўлган қарорни ҳеч қачон имзоламаслиги кундай равшанку! Шундан келиб чиқиб, “Маҳаллий давлат ҳокимияти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси қонунининг 17 модданинг 5-қисми ҳамда Халқ депутатлари вилоят, туман, шаҳар Кенгашнинг намунавий регламентининг 33-моддасига “Халқ депутатлари Кенгашларининг сессияларида ҳокимнинг тегишли ҳудудни ижтимоий-иқтисодий ривожланишининг энг муҳим ва долзарб масалалари юзасидан ҳисоботлари эшитилаётганда халқ депутатлари Кенгашнинг сессияда қатнашаётган депутатлар умумий сонининг камида учдан икки қисми овоз бериб, маъқулласа қарор тасдиқланган деб ҳисоблансин. Тегишли маҳаллий ижроия ҳокимияти органлари раҳбарининг қониқарсиз фаолияти ҳақида хулосаларни тегишлилиги бўйича вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимларига тақдим этади.” деган норма киритишни лозим деб топдик. Зеро, мамлакатимиз Президенти Ш.Мирзиёевнинг таъбири билан атганда, парламент ва жамоатчилик назоратининг таъсирчан механизмларини шакллантириш мақсадида шаҳар ва туманларда ҳақиқий аҳволни ўрганиб, тегишли раҳбарларнинг ҳисоботини халқ депутатлари кенгашлари сессияси муҳокамасига киритиш тартибини жорий этишни ҳаётнинг ўзи тақозо қилмоқда. [20]

Адабиётлар рўйхати

1. Р.Акофф Искусство принятия решений. М., 1982. В.Н. Спицнадель теория и практика принятия оптимальных решений. Санкт-Петербург. 2002.
2. С.Г.Турунок Политический анализ: Курс лекций: Учеб.пособие. – М.:Дело.2005.360 с; А.А.Дегтярев Теория принятия политических решений в структуре социальных и управленческих дисциплин//полис.2002. №2. Т. Клементевич Процесс принятия политических решений// Элементы теории политики. Р-Д.,1991.с 385-389; А.И.Соловьев Политология: Политическая теория и политические технологии: учебник для студентов вузов. –М.:Аспект Пресс.2000.с 432; Евланов Л.Г. Теория и практика принятия решений.: М., 1984; О.И.Ларичев Теория и методы принятия решений.М.:2000.
3. А.И.Соловёв. Политология, политическая теория, политические технологии. М.: “Аспект Пресс”. 2001. 559 с., В.Г.Игнатов. Основы теории государственного управления. М.: “Тесса”. 2000. 448 с.
4. И.А.Каримов. Ўзбекистон XXI аср бўсағасида хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари.Т.Ўзбекистон. 1997; «Ўзбекистон: миллий истиқлол, иқтисод, сиёсат, мафкура».–Т.: «Ўзбекистон» 1992; «Ўзбекистон XXI асрга интиломқа».–Т.: «Ўзбекистон» 2000; И.А.Каримов. Ўзбекистоннинг сиёсий-ижтимоий ва иқтисодий истиқболининг асосий тамойиллари. Т., «Ўзбекистон», 1995 й.
5. Маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг ҳуқуқий асослари (амалий қўлланма) / Масъул муҳаррир ю.ф.д., проф. Ш.Х.Файзиев. – Т., 2008. – 458 б; Н.Умарова, У.Исломбеков Сиёсий технологиялар ўқув қўлланма, Т.: “Академия”,2007.; А.Т.Тулаганов “Давлат ҳокимияти вакиллик органлари”. –Т.: ТДЮИ. 2006 й.
6. Ш.И.Жалилов, Реформа местных органов государственной власти в Узбекистане (1990-1994 гг) Дисс на сонс.уч.степ.док.юрид.наук. –Т.,1994.; Давлат ҳокимияти маҳаллий органлари ислоҳоти: тажриба ва муаммолар.Т.:«Ўзбекистон»,1994 й.
7. Жўраев И. Ўзбекистон Республикаси маҳаллий давлат органларининг аҳолини ҳуқуқий тарбия қилиш бўйича фаолияти. Юрид.ф.н.илмий дар. олиш учун ёзилган дисс. – Т.,1993.
8. Алимов Г.А. Теоретические проблемы совершенствования статуса и деятельности органов государственной власти в Республике Узбекистан. Автореф.на сонс.уч.степ.канд.юрид.наук. –Т.,1997.
9. Олламов Я.Й. Ўзбекистон Республикасида маҳаллий ҳокимият тизими (назарий-ҳуқуқий муаммолар). Юрид.ф.н.илмий дар.олиш учун ёзилган дисс. Автореф.–Т., 2001.
10. Хусанов О.Т. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва маҳаллий давлат ҳокимияти асослари: ҳуқуқий, ташкилий масалалар ва муаммолар. Юридик.ф.д. илмий дар. Олиш учун ёзилган дисс., -Тошкент, 1995; Мустақиллик ва маҳаллий ҳокимияти. –Т.,1996; Ўзбекистон Республикаси давлат органлари. –Т.: Шарқ. 1996 й.
11. “Маҳаллий давлат ҳокимияти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикасининг Қонуни. 02.09.1993 й. № 913-ХП. //Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси. 1993, 9-сон, 320-модда.
12. “Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни. 2000 й. 14 декабрь, № 160-П. // Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси. 2001 йил, № 1–2, 8-модда; 2004 йил, № 1–2, 18-модда; 2005 йил, № 1, 18-модда.
13. “Инсон ва қонун” газетаси, 2009 йил 21-апрел, 16-сон.
14. Тўрақулов М. Ўзбекистонда фуқаролик жамияти асосларини шакллантиришда маҳаллий давлат ҳокимиятининг роли. Сиёсий ф.н. илмий дар.олиш учун ёзилган дисс. автореф. – Т., 2006 й.
15. <http://www.minjust.uz/ru>

16. “Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни. 2000 й. 14 декабрь, №160-П. //Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси. 2001 йил, № 1–2, 8-модда; 2004 йил, № 1–2, 18-модда; 2005 йил, № 1, 18-модда.

17. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенати Кенгашининг 2010 йил 30 декабрдаги 154–П-сонли Қарорининг 1-иловасидан

18. <http://www.senat.uz/uz/kengash/xalq-deputatlari-viloyat-tuman-shahar-kengashi-namunaviy-reglament/>.

19. Дадашева А.А.Ўзбекистон Республикасида маҳаллий давлат ҳокимияти вакиллик органларининг вужудга келиши ва ривожланиши (назария ва амалиёт).Сиёсий ф.н. илмий дар.олиш учун ёзилган дисс.автореф.–Т., 2008.

20. <http://uza.uz/oz/politics/onun-ustuvorligi-va-inson-manfaatlarini-taminlash-yurt-tara-07-12-2016>

Maksad Isabaev

MAKING DECISION ON THE DEVELOPMENT AREAS OF SOCIO-ECONOMICALLY BY NATIONS’ DEPUTIES IN LOCAL COMMITTEES

Key words: the committees of public deputies, the socio-economic of areas, decision, government authority and governing organs, social organizations.

Summary: in this article, the methods of setting negotiations between the committees of public deputies and the political subjects of decisions to develop areas socio-economically and procedures are considered. There will be proposed suggestions to improve the implementation and surveillances of these make decisions.